

Végső Zoltán

Mozart és Cage egy időben

Csalog Gábor szóló zongora koncertje*

- Trafó – Kortárs Művészetek Háza, Budapest
- 2009. november 10.

■ Meglepően sokan voltunk, legalábbis CSALOG GÁBOR ezt megelőző Trafó-béli koncertjéhez képest mindenképpen. Az előadás közben biztos többen gondolkodtunk azon, hogy a preparált zongorára íródott Cage-darabokkal egészen máshogy és más időpontban kellett készülni, mint a Mozartokkal: bedugdosni adott helyre a csavarokat, fűzgelni a tompító szövetdarabokat – nem lehet ezzel kezdeni minden nap a munkát; ha egyszer készen áll a zongora, akkor ki kell gyakorolni a darabokat. Ám nem csak emiatt csodabogár Csalog – bár, ha nemzetközi rátekinetéssel nézzük, talán nem is az. De mégis, mi teremhet itt-hon a hazai interpretációs kánontól távol álló művész számára? Néhány tucatnyi eladott lemezen és egy maréknyi, megszállott rajongónál (akiknek nagy részét vélhetően személyesen is ismeri) sokkal többre biztos nincsen kilátása, ugyanakkor ott van az autonómia, ami jó esetben nekünk, a közönségnek gyümölcsöző, ha van szándékunk kellőképpen odafigyelni. Nehéz kenyér Csalogé, mert magatartása, hozzáállása és képviselt értékei miatt – ki kell mondani – a szakma valamennyire lenézi. Hogy lehet a pódium eleganciáját levetkőzve, nagyjából otthoni viseletben megtartani egy koncertet; arra kérni a jelenlévőket, ne tapsoljanak, és a teljes teret lesötétíttetni annyira, hogy csupán egy kottalámpa világítson? Mert Csalog kizárólag kottából játszik, még a legrövidebb darabokat is. Szóval mindez eleve bukás, még egy konzervatóriumi vizsgán is. Aztán ott a műsor végeláthatatlan szerkesztgetése: még nem jártam olyan Csalog-koncerten, ahol ne az utolsó pillanatban derült volna ki a pontos program, a darabok sorrendje; most a koncert közben lett végleges, mit hallunk, volt, amit kétszer játszott. És hát a kis formák! Kit érdekel az a zongorista karrier, amelyik maximum trióra vállalkozik, nagyobb kamaraműre, látványos zongoraversenyre már nem? Vegyük elő a Szkrjabin-lemezt², amelynek fülszövegében azt tanácsolja, nehogy véletlenül egyszerre próbáljuk meghallgatni az albumot, mert túl nehéz falat volna, hámozzuk ki részletekben a lényegét! Csalog Gábor művészete bizony nem korunk emberéhez szól, repertoárját mégis kortárs művek határozzák meg. Hát hogy van ez?! A művészeti közbeszéd és a kultúrafogyasztás erodálódott állapotáról folytatott közhelyeszerű tanakodásokon akkor lehet túljutni, ha – úgymond – valamiféle akció is segíti ezt. A JOHN CAGE és W.A. MOZART zongoradarabjaiból összeállított koncertet tekinthetjük efféle „akció”-nak, mert a nézőtéri félhomályban bizony arra kellett rájöttünk, hogy célratörő szándékok mentén néhány szerény, nyúl-farknyi zeneműből is építhető vár. Nehéz megmondani, hogy a preparált zongorán előadott Cage szonátaciklus-részletek és Mozart néhány kisebb darabja hogyan illeszkednek egymáshoz. A lényeg az időbeliség: Cage ütőegyüttessé változtatott zongoráján előre gyártott egységekből, azaz strukturált ritmusképletekből épültek fel a művek, míg Mozartot az adott műformák (ezen az estén szonáta, rondó, keringő, gigue, menüett és néhány karakterdarab) keretei kötöt-

1 Csalog Gábor és Varga István hangversenye orosz szerzők műveiből. Trafó – Kortárs Művészetek Háza, Budapest, 2008. okt. 5.

2 Alexander Szkrjabin: Etrangeté / Strangeness - Prelüdök és poémák; Előadó: Csalog Gábor (BMC Records, 2005)

* W. A. MOZART: a-moll rondo K. 511; Eine kleine Gigue in G Major K. 574; h-moll adagio K. 540; D-dúr menüett K. 355; C-dúr adagio üvegharmonikára K. 356; a-moll szonáta K. 310. JOHN CAGE: darabok a Sonates and Interludes (1946–48) c. sorozatból

Csalog Gábor portréja
© fotó: Huszti István

JOHN CAGE zongorát preparál (1950 előtt); © http://clicks.robertgenn.com/images/featured_artist/john_cage/john-cage-photo.jpg

ték; vagyis Mozartnál az idő csak kevésbé volt strukturáló tényező, tehát ugyanazt a kérdést más-más oldalról jártuk körül a két szerző műveivel. Ez élőben, a közönség soraiból visszafejthetetlen volt, és nem azért, mert a cage-i ritmusképletek és Mozart klasszicista dallam- és harmóniavilága között nem hallottuk a különbséget. Csalog Gábor a két szerző életműve közötti időtávlatot tüntette el azzal, hogy a Cage-darabokat következetesen a XX. század második felének jellegzetesen szikár stílusában játszotta, Mozartot pedig próbálta korából kiragadni. Többek között felszámolta azt a klasszicista értelmezést, miszerint minden hang fontos, és az ornamentikákat, a futamok összekötő hangjait romantikus hangsúlytalansággal játszotta. A darabválasztás rámutatott, hogy hiába a kötött formák, azokon Mozart bizonyos esetekben könnyedén lépett túl, és ez vonatkozik a harmonizálásra is (gondolok itt például a ráadásaként eljátszott *Menüett* kromatikus meneteire).

Csalog állítása tulajdonképpen világos: a zeneművek örök és mindig változó életet élnek, ezért nem csak időben és térben egyszerre munkálkodó szerzők között jöhet létre kölcsönhatás. A hagyatékot tisztelni kell, de az is fontos, hogy milyen szerepet találunk neki a mában – és az igazi munka ennek a felismerése.

reconnaitre

Paksi Képtár

2009. november 19 – 2010. január 24.

JOSEF LINSCHINGER, HELLMUT BRUCH, INGE DICK,
GERHARD FRÖMEL, VIKTOR HULIK, MILAN DOBES,
FRANTISEK KYNCL, MILAN GRYGAR, STANISLAV KOLIBAL,
RYSZARD WINIARSKI, HENRYK STAZEWSKI, VESNA KOVACIC,
RITA ERNST, HANS JÖRG GLATTFELDER, THOMAS LENK,
HEINZ MACK, GÜNTER UECKER, ANDREAS BRANDT,
FRANCOIS MORELLET, JO ENZWEILER, SIGURD ROMPZA,
CLAUDIA VOGEL, HARTMUT BÖHM, HYUN-MEE AHN,
ROBERT SCHAD, PETER WEBER, DIET SAYLER,
MANFRED MOHR, REINHARD ROY, FRANK BADUR,
YVES POPET, JESUS RAFAEL SOTO, BOB BONIES,
SINISA KANDIC, WALDO BALART, MILOS URBASEK,
BAK IMRE, MAURER DÓRA, JOVÁNOVICS GYÖRGY,
KOVÁCS ATTILA, VERA MOLNAR, NÁDLER ISTVÁN,
ERDÉLYI GÁBOR, CSÖRGŐ ATTILA

Kurátorok: HAÁSZ ISTVÁN, PROSEK ZOLTÁN, DIRK RAUSCH

A kiállítás a konstruktivista és szerkezetelvű művészet
modell-építő, analitikus-szisztematikus szemléletéből
kiinduló, a képi rendszerek alapelemeinek és meghatározó
viszonylatainak kutatásával foglalkozó művészeket mutatja
be, egyszersmind képet ad a konstruktív, konkrét, koncep-
tuális művészet különböző tendenciáinak szerves tovább-
éléséről és aktuális helyzetéről.

BEKE LÁSZLÓ és TASNÁDI JÓZSEF 'folyamatábrája' a tárlat
kommentárja, vagyis kísérlet a kapcsolatok, a történet
vizualizálására.

1960 1970 1980 1990 2000

